

**ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН**

**ИРГЭНИЙ ХУУЛИЙН “ҮНДЭСЛЭЛГҮЙГЭЭР
ХӨРӨНГӨЖИХ” ЗОХИЦУУЛАЛТЫН
ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВРЫН ҮНЭЛГЭЭ**

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

2024

IX сар

Улаанбаатар хот

Судалгааг захиалагч:

Хууль зүй, дотоод хэргийн яам

Судалгааг хянасан:

Х.Эрдэм-Ундрах

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн захирал,
Хууль зүйн ухааны доктор (Dr.jur)

Судалгааг удирдсан:

М.Түвшинжаргал

Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга,
Хууль зүйн ухааны доктор (Ph.D)

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

С.Нарантунгалаг

Эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан

Г.Болор-Эрдэнэ

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

М.Ганди

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ	3
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ.....	4
1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан	4
1.2 Үнэлгээ хийх хүрээ.....	5
1.3 Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт	6
1.4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр.....	6
1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох	7
1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох	7
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ.....	8
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ.....	9
3.1 Шүүхийн практик	9
3.2 Зохицуулалтын зорилго, хэрэглэгдэх хүрээ	14
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ	20
НОМ ЗҮЙ.....	22
ХАВСРАЛТ.....	23

УДИРТГАЛ

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.6-д “Үндэсний шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэх замаар авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг бууруулна”, Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.2.1.1-т “Авлига, албан тушаалын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлого, эрх зүйн шинэчлэлийг эрчимжүүлнэ” гэж тус тус заасан нь “Авлигын эсрэг багц хууль”-ийн төсөл боловсруулах эрх зүйн үндэслэл болсон байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт “Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсны, эсхүл хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсний үндсэн дээр үзэл баримтлалын төсөл боловсруулна” гэж заасны дагуу “Авлигын эсрэг багц хуулийн төсөл” /Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлыг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, Төрийн аудитын тухай хууль, Эрүүгийн хуулийн 22 дугаар бүлэг, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 21 дүгээр бүлэг, Иргэний хуулийн Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих”-тэй холбоотой зохицуулалт/-ийг боловсруулахад хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийх шаардлага үүссэн байна.

Иймд уг судалгааны хүрээнд Иргэний хуульд заасан “Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих”-тэй холбоотой зохицуулалтын хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлүүд, тэдгээрийн үр дагавар, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлсний үндсэн дээр хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж, зөвлөмж боловсруулахыг зорьсон болно. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.3-т заасны дагуу хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн гурван үе шаттайгаар хийв.

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх хүрээг тогтоож, түүнд тохирсон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлоход чиглэгдэнэ. Энэ үе шатанд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- 1) Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
- 2) Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
- 3) Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
- 4) Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
- 5) Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох;
- 6) Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.

1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалд заасны дагуу хууль тогтоомж нь тухайн харилцааг зохицуулж чадаж байгаа эсэх болон тухайн хууль тогтоомжийн нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлэхийн тулд үнэлгээний ажлыг эхлэхээс өмнө үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлно.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 49.3 дахь хэсэгт заасан Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн эрүү, иргэн, захиргаа, зөрчлийн харилцааг зохицуулж буй нийтлэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг гүйцэтгэх чиг үүргийн хүрээнд Иргэний хуулийн 492-496 дугаар зүйл /Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбогдох зохицуулалт/-д хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг дараах шалтгааны улмаас гүйцэтгэсэн болно. Үүнд:

1. Иргэний хуулийн үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих зохицуулалтыг шүүхийн практикт хэрэглэн хэрэг, маргааныг шийдвэрлэхэд хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа;
2. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд Иргэний хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхээр тусгасан.

Монгол Улсын Иргэний хуулийн 492-496 дугаар зүйлд заасан “үндэслэлгүй хөрөнгөжих”-тэй холбоотой зохицуулалт нь тухайн хөрөнгө шилжүүлсэн этгээдийн зөвшөөрөлгүй, хууль бусаар олж авсан хөрөнгийг буцааж тухайн этгээдэд олгох зорилготой бөгөөд хөрөнгө олж авсан этгээдийн эзэмшилд шилжиж буй хөрөнгө үндэслэлгүйгээр шилжсэн байхаас гадна ийнхүү үндэслэлгүй хөрөнгө шилжиж ирснээр тухайн этгээдийн хөрөнгө нэмэгдэх, улмаар дээрх хөрөнгийн ашигтай байдал нь үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих үүргийн объект болдог онцлогтой зохицуулалт юм.

Иргэний хуулийн 492-496 дугаар зүйлтэй холбоотойгоор хийсэн судалгаа, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, бүтээл харьцангуй цөөн байгаа ба тус зохицуулалтын ерөнхий агуулга, онолын үзэл баримтлал, зорилгын талаар судалсан байх боловч шаардах эрхүүдийн онцлог, ялгамжтай байдал түүнчлэн иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад харилцан адилгүй байдлаар шийдвэрлэж буй явдлыг хэрхэн зохицуулах талаарх судалгаа төдийлөн хийгдээгүй байна. Иймд Иргэний хуулийн

үндэслэлгүй хөрөнгөжих зохицуулалтын ойлголт, хэрэглэгдэх харилцааг тодорхойлохоор энэхүү судалгааг гүйцэтгэсэн болно.

1.2 Үнэлгээ хийх хүрээ

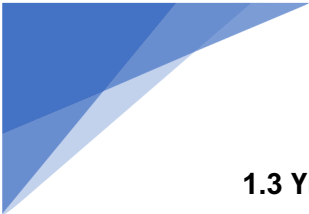
Үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэдэг.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51.4 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн зохицуулах харилцааны онцлог, асуудлаас хамааран хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийхдээ хууль тогтоомжид бүхэлд нь, эсхүл түүний зарим зүйл, хэсэг, заалтыг сонгож болно” гэж заасны дагуу Иргэний хуулийн үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих хэсгийн дараах заалтын хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлсэн болно.

Өөрөөр хэлбэл, Иргэний хуулийн дараах зохицуулалтууд нь үнэлгээ хийх хүрээнд хамаарна. Үүнд:

Хүснэгт.1. Үнэлэх зүйл, заалт

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Зохицуулалтын агуулга
1.	492 дугаар зүйл. Бусдын хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр олж авсан буюу эзэмшсэнээс үүсэх үүрэг	492.1.Бусдын өмнө хүлээсэн үүргээ гүйцэтгэхээр хэн нэгэн этгээдэд хөрөнгө шилжүүлсэн этгээд уг зүйлийг олж авсан этгээдээс дээрх хөрөнгөө дараах тохиолдолд буцаан шаардах эрхтэй: 492.1.1.хөрөнгө олж авсан этгээд болон үүрэг гүйцэтгэгч этгээдийн хооронд үүрэг үүсээгүй, эсхүл үүрэг нь хожим дуусгавар болсон буюу хүчин төгөлдөр бус болсон; 492.1.2.үүрэг гүйцэтгүүлэгч шаардлага гаргаж болохооргүй үлэмж маргаантай.
2.	495 дугаар зүйл. Бусдын эд хөрөнгийг хууль бусаар захиран зарцуулснаас үүсэх үүрэг	495.1.Хууль ёсны өмчлөгч, эзэмшигчийн зөвшөөрөлгүйгээр эд хөрөнгийг ашиглах, өөр зүйлтэй холих, нийлүүлэх, нэгтгэх, дахин боловсруулах зэргээр захиран зарцуулж бусдын эрхийг зөрчсөн этгээд үүнээс учирсан хохирлыг эрх бүхий этгээдэд нөхөн төлөх үүрэгтэй. 495.2.Энэ хуулийн 495.1-д зааснаар бусдын эрхийг зөрчсөн тохиолдолд эрх бүхий этгээд нь хохирлыг нэн даруй нөхөн төлөхийг эрх зөрчигчөөс шаардах эрхтэй.
3.	496 дугаар зүйл. Бусдын зардлаар болон өөрийн хөрөнгийг хэмнэх аргаар хөрөнгөжих	496.1.Хэн нэг этгээд өөр этгээдийн өр төлбөрийг сайн дураар өөрөө мэдэж буюу андуурч төлсөн бөгөөд ийнхүү өрийг төлснөөр үүрэг бүхий этгээд үүргээсээ чөлөөлөгдсөн бол өрийг нь төлсөн этгээд тэр этгээдээр зардлаа нөхөн төлүүлэхээр шаардаж болно. 496.2.Хэн нэг этгээд өөр этгээдийн хөрөнгөд сайн дураараа өөрөө мэдэж буюу андуурч зардал гаргасан бөгөөд нөгөө этгээд үүний улмаас хөрөнгөжсөн бол зардал гаргасан этгээд түүнээс зардлаа нөхөн төлөхийг шаардах эрхтэй.

1.3 Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт

Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.4-т Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг тодорхойлоход сонгох шалгуур үзүүлэлтүүдийн жагсаалтыг тусгасан. Үнэлгээ хийх асуудал тодорхой болсон үед тодорхой 1 шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авах бөгөөд зөвхөн 1 шалгуур үзүүлэлтээр тухайн асуудалд бүрэн үнэлэлт өгөх боломжгүй тохиолдолд 2 болон түүнээс дээш шалгуур үзүүлэлтийг сонгох боломжтой.

Аргачлалд дурдсан шалгуур үзүүлэлтээс уг аргачлалын 3.4.1-д заасан “зорилгод хүрсэн түвшин” болон 3.4.5-д заасан “практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтийг сонгов. “Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтээр тухайн хууль тогтоомжийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг, “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтээр тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойших хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тодорхойлно.

1.4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр

Хууль тогтоомж хэрэгжсэнээр нийгмийн харилцаанд гарсан эерэг, сөрөг өөрчлөлтүүдийг олж тодорхойлоход харьцуулах хэлбэрүүдийг ашигладаг. Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ үнэлэх болсон шалтгаан, үнэлгээний хүрээ, шалгуур үзүүлэлт зэргийг харгалзан дор дурдсан харьцуулах хэлбэрүүдээс сонгоно. Үүнд:

1. Байх ёстой болон одоо байгаа;
2. Хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх болон хууль тогтоомж батлагдсанаас хойших;
3. Хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойших;
4. Тохиолдол судлах.

Эдгээр дөрвөн төрлийн харьцуулах хэлбэрээс “байх ёстой болон одоо байгаа”¹, “тохиолдол судлах”² гэсэн хэлбэрүүдийг сонголоо. Энэ хүрээнд хууль тогтоомжийн зорилгын хэрэгжилт ямар түвшинд байгааг болон хууль тогтоомж (түүний зүйл, хэсэг, заалт) эсхүл үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон ижил төстэй эрх зүйн хэм хэмжээ өөр өөр орчин нөхцөлд (бусад улсад, өөр орон нутагт гэх мэт) хэрэгжиж байгаа байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийнэ. Ийнхүү харьцуулан судлах нь Иргэний хуулийн үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбогдох зохицуулалтыг боловсронгуй болгох ажлын хэрэгцээнд зайлшгүй шаардлагатай гэж үзэв.

---

¹ Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш гарсан үр дагавар (одоо байгаа нөхцөл байдал)-ыг бодитой хэмжиж тогтоосон үзүүлэлтүүдийг тухайн хууль тогтоомжоор тогтоосон шаардлага, норм, хугацаа, давтамж, хэмжиж болохуйц тодорхой тоогоор илэрхийлэгдсэн тоон үзүүлэлттэй харьцуулах хэлбэрээр хууль тогтоомжийн зорилгын хэрэгжилт ямар түвшинд байгааг тогтооно.

² Хууль тогтоомж (түүний зүйл, хэсэг, заалт), эсхүл үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон ижил төстэй эрх зүйн хэм хэмжээ өөр, өөр орчин нөхцөл (бусад улсад, өөр орон нутагт гэх мэт)-д хэрэгжиж байгаа байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ.

1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох

Энэхүү үнэлгээг хийхдээ Аргачлалын “практикт нийцэж байгаа байдал”, “зорилгод нийцсэн байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгож авсан. Уг шалгуур үзүүлэлтийг томъёолж, дараах асуултыг боловсруулав.

- **Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 1.** Иргэний хуулийн Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалтууд нь практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?
- **Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 2.** Иргэний хуулийн Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалтууд нь зорилгодоо нийцэж байгаа эсэх?

1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхэд тоон болон чанарын мэдээлэл ашиглана. Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалтын зорилгод хүрсэн түвшин, практик хэрэгжилтийг илрүүлэх зорилгоор бодлогын баримт бичиг, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын тайлан уншиж судлах, харьцуулалт хийх аргаар хэрэгцээтэй мэдээлэл олж авах зэрэг ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Мэдээлэл цуглуулах дараах аргыг ашигласан болно. Үүнд:

- Аргачлалын 3.7.3.1-д заасны дагуу “Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах” хүрээнд: Иргэний хууль тогтоомж, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон холбогдох бусад баримт бичиг, ном, гарын авлага, эрдэм шинжилгээ, судалгааны тайлан, өгүүлэл, статистикийн тоо баримт цуглуулж, дүн шинжилгээ хийсэн болно.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

Иргэний хуулийн Үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбогдох зохицуулалтад хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ эх сурвалж судлах, холбогдох субъектээс судалгаа авах аргаар дараах материалыг цуглуулж үнэлгээ хийхэд ашигласан.

Бэлэн мэдээллийг цуглуулах хүрээнд:

Нэг. Хууль тогтоомж

1. Монгол Улсын Иргэний хууль, 2002 он.

Хоёр. Ном, өгүүлэл, судалгааны тайлан

2. Б.Буянхишиг, Үүргийн эрх зүй- Ерөнхий анги, 1 дэх хэвлэл, УБ., 2013 он.
3. Б.Буянхишиг, Иргэний эрх зүйн удиртгал, УБ., 2014 он
4. Б.Буянхишиг, Үүргийн эрх зүй- Ерөнхий анги, 2 дахь хэвлэл, УБ., 2017 он.
5. Базелийн Засаглалын хүрээлэн, Эндрью Дорнбьерер, Үндэслэлгүй хөрөнгөжилт: Тайлбарлагдаагүй хөрөнгө чинээг зохицуулах хууль тогтоомж боловсруулагчдад зориулсан гарын авлага, 2021 он.
6. Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017)

Гурав. Цахим эх сурвалж

1. Монгол Улсын шүүхийн шийдвэрийн цахим сан, www.shuukh.mn
2. Civil Code of Germany, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb.
3. Civil Code of Japan, <https://www.moj.go.jp/content/000056024.pdf>
4. Civil Code of France, <https://www.fd.ulisboa.pt/wp-content/uploads/2014/12/Codigo-Civil-Frances-French-Civil-Code-english-version.pdf>
5. J Neyers, M McInnes, S Pitel, Understanding Unjust Enrichment (Oxford, Hart Publishing, 2004) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1262579
6. Unjust Enrichment: Understanding Legal Principles and Implications- <https://thekfordgroup.com/unjust-enrichment-understanding-legal-principles-and-implications/>
7. J.Williams, The Principle of Unjust Enrichment in English and German Law, (1996), <http://www.austlii.edu.au/au/journals/OtaLawRw/1997/7.pdf>
8. Alvin W. L. An Introduction to the Law of Unjust Enrichment. (2013). Malayan Law Journal, (2013), https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3180&context=sol_research
9. Lin Siyi. The Goals of the Law of Unjust Enrichment in China. ProQuest Dissertations & Theses, (2019), <https://www.proquest.com/openview/34a3fbf123d241c51784a8101487de19/1?pq-origsite=gscholar&cbl=51922&diss=y>

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Үнэлэх үе шатанд, Аргачлалын “практикт хэрэгжиж буй байдал”, “зорилгод нийцсэн байдал” шалгуур үзүүлэлтийн томьёоллын дагуу Иргэний хуулийн 492, 495, 496 дугаар зүйлийн хэрэгжилтийг үнэллээ.

Иргэнлэг эрх зүйн тогтолцооны ихэнх улс орнуудын хувьд аливаа этгээд хууль болон гэрээнд заасан үндэслэлгүйгээр, бусдын зардлаар хөрөнгөжсөн бол буцаан төлөх ёстой гэсэн ерөнхий зарчимд суурилан үүргийг ногдуулдаг. Энэ утгаараа гэрээний болон гэм хор учруулснаас үүсэх үүргийн дараа орох гурав дахь гол үүргийн төрөл болдог бөгөөд “хууль болон гэрээнд заасан үндэслэлгүй”, “бусдын зардлаар хөрөнгөжсөн байх” гэсэн 2 гол нөхцөлийг тавьдаг.³ Манай Иргэний хуулийн 492-496 дугаар зүйлд “Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих” гэдгийг тодорхойлсон суурь зарчмыг тусгаагүй боловч 492 дугаар зүйлд бусдын хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр олж авсан, эзэмшсэн, 495 дугаар зүйлд бусдын эд хөрөнгийг хууль бусаар захиран зарцуулсан, 496 дугаар зүйлд бусдын зардлаар болон өөрийн хөрөнгийг хэмнэх аргаар хөрөнгө олж авсан этгээдээс хөрөнгөө буцаан шаардах зэрэг нэхэмжлэгчийн эрхийн хэлбэрүүдийг тусгасан. Иймд, тус зохицуулалтуудыг хэрэглэх харилцаа, зохицуулалтын зорилго, зарчмыг гүнзгийрүүлэн хөндлөө.

3.1 Шүүхийн практик

Иргэний хуульд үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн этгээдээс нэхэмжлэгч хөрөнгөө шаардах эрхийг төрөлжүүлэн тодорхойлсон байх боловч практикт шат, шатны шүүхүүд зөрүүтэй тайлбарлан маргааныг шийдвэрлэх явдал түгээмэл байгаа нь тус зохицуулалт нэгдмэл ойлголтод хүрээгүй байгаагийн илрэх шинж болж байна. Монгол Улсын Иргэний хууль нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр талуудын тэгш эрхийн үндсэн дээр үүсэж, өөрчлөгдөж, дуусгавар болж буй, эдийн болон эдийн бус баялагтай холбоотой бүхий л харилцааг зохицуулна. Өөрөөр хэлбэл, Иргэний хуулийн хэм хэмжээ нь мэдлэг, чадвартай шүүгч, хуульчдаас гадна энгийн иргэнд ойлгомжтой бөгөөд иргэд хоорондын харилцааг зохицуулах, чиглүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг тул

Практикт хэрэгжих байдлыг үнэлэх үүднээс шүүхийн практикийг судалж, шүүхийн шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийх аргыг хэрэглэсэн бөгөөд Иргэний хуулийн үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой 492, 495, 496 дугаар зүйлүүдийг харилцан адилгүй тайлбарлаж, хэрэглэсэн хэд хэдэн хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрийг харьцуулан авч үзлээ.

Шүүхийн шийдвэрийг сонгох судлахдаа дараах шалгуур үзүүлэлтийг баримталсан болно. Үүнд:

1. Иргэний хуульд заасан үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой маргаан байх;
2. Хэрэг эцэслэгдэн шийдвэрлэгдсэн буюу шүүхийн шийдвэр хуулийн хувьд хүчин төгөлдөр байх;

³ Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017), 6 дахь тал.

3. Шүүхээс Иргэний хуулийн үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой шаардах эрхүүдийг харилцан адилгүй тайлбарлаж, хэрэглэсэн байх.

2023 оны 1 дүгээр сараас 2024 оны 8 дугаар сар хүртэлх хугацаанд Улсын дээд шүүх “Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих”-тэй холбоотой нийт 18 маргааныг (Монгол Улсын шүүхийн шийдвэрийн цахим сангийн хайлтаар илэрсэн тоо) шийдвэрлэсэн байна. Эдгээр шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийхэд дараах үр дүн ажиглагдав.⁴

График 1. 2023-2024 оны 08 дугаар сар хүртэлх УДШ-ийн 18 шүүхийн шийдвэрт хийсэн үнэлгээ

* Нийт 18 шүүхийн шийдвэрээс судалгаанд ач холбогдолтой гэж үзсэн 12 маргааныг түүвэрлэв.

→ Дараах 4 шүүхийн шийдвэр (нийт маргааны 22 хувь) нь Хяналтын шатны шүүхээс дахин хэлэлцүүлэхээр Анхан шатны шүүхэд буцаасан байна.

Шүүхийн шийдвэр 1 (үндэслэл): Холбогдох сонгон шалгаруулалт хуульд нийцсэн эсэх, талуудын хооронд байгуулсан хэлцлүүд хүчин төгөлдөр эсэх асуудлаар Ашигт малтмалын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд холбогдох харьяаллын шүүхэд харилцан мэтгэлцүүлж, **ач холбогдол бүхий нөхцөл байдлыг тодруулалгүйгээр** хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх боломжгүй байх тул анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаав.

Шүүхийн шийдвэр 2 (үндэслэл): Хэрэгт **ач холбогдол бүхий нөхцөл байдал, үйл баримтыг тодруулж, эрх зүйн харилцааг тодорхойлолгүйгээр** хэргийг шийдвэрлэсэн нь үндэслэлгүй байх тул анхан шатны шүүхийн шийдвэр, давж заалдах

⁴ Хэргийн үйл баримт болон 3 шатны шүүхийн шийдвэрийг хавсралт хэсгээс дэлгэрэнгүй харна уу.

шатны шүүхийн магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаах нь зүйтэй гэж үзэв.

Шүүхийн шийдвэр 3 (үндэслэл): Зохигч үйл баримтын талаар илт зөрүүтэй тайлбар гаргасан байхад анхан шатны шүүх энэ талаар зохигчийг **хангалттай мэтгэлцүүлэлгүй, хэрэгт ач холбогдол бүхий нөхцөлд байдлыг тодруулаагүйгээс нотлох баримтыг тухайн хэрэгт хамааралтай, ач холбогдолтой, эргэлзээгүй, үнэн зөв үнэлэх үүргээ бүрэн биелүүлэлгүй**, нэхэмжлэгчийн шилжүүлсэн хөрөнгөөр хариуцагчийг үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэсэн дүгнэлт хийж, Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар нэхэмжлэлийг хангаж шийдвэрлэсэн нь учир дутагдалтай, шийдвэр хууль ёсны бөгөөд үндэслэл бүхий байх хуулийн шаардлагад нийцээгүй гэж үзнэ.

Шүүхийн шийдвэр 4 (үндэслэл): Нэхэмжлэгч болон хариуцагч нар маргааны зүйл болж буй автомашины талаар зөрүүтэй тайлбар гаргасан ч хэргийн баримтаар дээрх тайлбарын алиныг нь ч үндэслэлтэй гэж үзэх боломжгүй буюу **маргааны үйл баримт бүрэн тогтоогдоогүй** байхад хяналтын шатны шүүхээс хууль хэрэглээний дүгнэлт хийж, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхгүй.

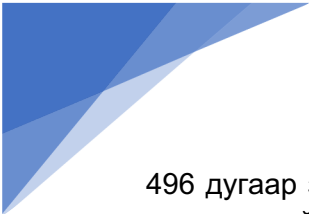
→ Дараах 5 шүүхийн шийдвэрт (нийт маргааны 28 хувь) талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг ялгаатай тодорхойлсон.

Шүүхийн шийдвэр 1: М.Н-ын нэхэмжлэлтэй Д.Э-д холбогдох автомашины үнэ 161,000,000 төгрөг гаргуулахаар нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч нар эс зөвшөөрч маргажээ. Нэхэмжлэгч М.Н хариуцагч Д.Э-аас автомашины үнийг шаардах Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1-д заасан үндэслэлээ нотлоогүй учир Анхан шатны шүүх болон Улсын дээд шүүх нь маргааны үйл баримтын талаар “гэр бүлийн гишүүдийн хамтран өмчлөх дундын хөрөнгийн орлогоор олж авсан дундаа хамтран өмчлөх хөдлөх эд хөрөнгө гэж үзэх үндэслэлгүй” гэж дүгнэн **үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй** гэж үзжээ. Харин давж заалдах шатны шүүх нь маргааны зүйлийг дундын өмчлөлийн эд хөрөнгө гэж дүгнэсэн нь өмнөх шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрээр тогтоогдсон маргааны үйл баримтыг шинээр тогтоосон нь үндэслэлгүй байна.

Шүүхийн шийдвэр 2: Нэхэмжлэгч Ч.Ө, Ч.А нь хариуцагч Х.О, Л.Б, Х.М, Ц.Б нарт холбогдуулан 8,476,210 гаргуулахаар нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч нар эс зөвшөөрч маргажээ. Анхан шатны шүүхээс **гэм хор учруулснаас үүсэх үүрэг** буюу эд хөрөнгөд учруулсан гэм хорыг арилгах гэж үзсэн бол давж заалдах шатны шүүхээс **бусдын хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр олж авсан буюу эзэмшсэнээс үүсэх үүрэг** гэж үзсэн байна. Улсын дээд шүүх нь давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг **хэвээр үлдээх** нь зүйтэй байна гэж дүгнэсэн.

Шүүхийн шийдвэр 3: Нэхэмжлэгч “С” ХХК нь Д.Э-т холбогдуулан гэрээний бус үүрэгт төлсөн татвар буюу газрын дуудлага худалдааны орлого 22,000,000 төгрөгийг буцаан гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг эс зөвшөөрч маргажээ. Анхан шатны шүүх Иргэний хуулийн 496 дугаар зүйлийн 496.1 дэх хэсэг, 496.3.2 дахь хэсэгт заасныг баримтлан **нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож** шийдвэрлэв. Харин Давж заалдах шатны шүүх Иргэний хуулийн

496 дугаар зүйлийн 496.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан **нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангаж** шийдвэрлэв. Үндэслэх хэсэгт “нэхэмжлэгч байгууллага хариуцагч Д.Э-ийн өр төлбөрийг сайн дураар төлсөн байх тул энэ хэмжээгээр хариуцагчийг **үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн** гэж үзнэ” гэжээ. Улсын дээд шүүх давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг хүчингүй болгож, анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. Учир нь хариуцагчийн хөрөнгө өссөн байх хуульд заасан шаардлага, **урьдчилсан нөхцөл хангагдаагүй** байна гэж үзжээ.

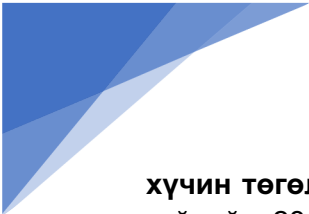
Шүүхийн шийдвэр 4: Нэхэмжлэгч “Н” ХХК нь “Г” ХК-д холбогдуулан Зээлийн гэрээний зээлийн хүү, нэмэгдүүлсэн хүүгийн төлбөрт үндэслэлгүйгээр төлсөн 4,031,205,689 төгрөгийг буцаан гаргуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг эс зөвшөөрч маргажээ.

Анхан шатны шүүх талуудын хооронд зээлийн гэрээ байгуулагдсан ч зээлийг зээлийн дансанд шилжүүлж бодитоор олгоогүй атлаа 4,031,205,689 төгрөг суутгасан буюу нэхэмжлэгчийн дансанд дахь мөнгөн хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр, **өөрийнх нь зөвшөөрөлгүй захиран зарцуулж үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн** гэж үзэн Иргэний хуулийн 495 дугаар зүйлийн 495.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангаж шийдвэрлэв.

Давж заалдах шатны шүүх анхан шатны шүүхийн шийдвэрт хууль хэрэглээний өөрчлөлт оруулж “...дугаартай гэрээ хүчин **төгөлдөр бус болохыг тогтоосон шүүхийн шийдвэр байгаа** талаар анхан шатны шүүх зөв дүгнэсэн. Хүчин төгөлдөр бус хэлцэл нь хийсэн үеэсээ хүчин төгөлдөр бус тул Иргэний хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.4 дэх хэсэгт зааснаар сонирхогч этгээд хүчин төгөлдөр бус хэлцлийн үр дагаврыг арилгуулахаар шаардах эрхтэй, үр дагаврыг Иргэний хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.5, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар шүүх шийдвэрлэх нь хуульд нийцнэ. ...Харин анхан шатны шүүх талуудын хооронд Иргэний хуулийн **495 дугаар зүйлийн 495.1 дэх зааснаар бусдын эд хөрөнгийг хууль бусаар захиран зарцуулснаас үүсэх үүргийн харилцаа үүссэн гэж буруу дүгнэснийг** давж заалдах шатны шүүхээс залруулах боломжтой. ...Хуулийн хүчин төгөлдөр шийдвэрүүдийн агуулгаас үзэхэд хариуцагч “Г” ХК нь зээлийн мөнгөн хөрөнгийг ашиглах боломжоор хангаагүй атлаа “Н” ХХК-аас хүү, нэмэгдүүлсэн хүү төлүүлэн авсан байх тул түүнийг **үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзнэ...** гэсэн дүгнэлт хийжээ.

Харин УДШ талуудын хооронд Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1, 492.1.1, 492.1.2-т заасан хөрөнгийг буцаан шаардах аль ч үндэслэл үүсээгүй буюу **үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй** гэж дүгнэсэн байна.

Шүүхийн шийдвэр 5: Нэхэмжлэгч Х.О нь Ц.Э, Д.У, Ц.Б нарт холбогдуулан Х.О, Ц.Э нарын хооронд байгуулсан 2 зээлийн гэрээ, өр төлбөр барагдуулах тухай хэлцлийг тус тус хүчин төгөлдөр бусд тооцуулах, Ц.Э, Д.У нараас 2,695,874,000 төгрөгийг гаргуулах тухай үндсэн нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан ба хариуцагч эс зөвшөөрч өр төлбөр барагдуулах тухай хэлцлийн дагуу Х.О-оос зээлийн төлбөр 1,770,000,000 төгрөг гаргуулах сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлага гаргажээ. Анхан шатны шүүх хариуцагч нарыг **үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн байх үндэслэлтэй** байна гэж үзэн Иргэний хуулийн 218 дугаар зүйлийн 218.1, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг үндэслэн нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж шийдвэрлэсэн байна. ДЗШШ талуудын хооронд

хүчин төгөлдөр зээлийн гэрээ байгуулагдсан гэж үзэн Иргэний хуулийн 281 дүгээр зүйлийн 281.1. дэх хэсэгт заасныг баримтлан нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн байна. Харин УДШ нь Х.О-оос Ц.Э, Д.У нарт 1,600,000,000 төгрөг шилжүүлсэн нь **хуулийн үндэслэлгүй** байх тул 1,600,000,000 төгрөгийг нэхэмжлэгчид буцаан шилжүүлэх нь Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасантай нийцнэ гэж үзжээ.

→ *Дараах 3 шүүхийн шийдвэрт “Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн” гэж үндэслэл тогтоогдоогүй байхад анхан болон давж заалдах шатны шүүх суурь хэлцлийг алдаатай дүгнэж шийдвэр гаргасан.*

Шүүхийн шийдвэр 1: Нэхэмжлэгч С.О нь хариуцагч Д.Ө-г орон сууцанд хууль бусаар амьдарч үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэх үндэслэлээр 19,400,000 төгрөг гаргуулахаар нэхэмжлэл гаргасан, хариуцагч нь орон сууцанд засвар хийсэн, орон сууцны төлбөр төлсөн үндэслэлээр өөрт учирсан хохиролд 12,517,419 төгрөг гаргуулахаар сөрөг нэхэмжлэл гаргажээ. Анхан шатны шүүх **үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн** эрх зүйн харилцаа үүссэн хэмээж үзэж шийдвэрийн үндэслэх хэсэгт Иргэний хуулийн 493 дугаар зүйлийн 493.1, 493.5 дахь хэсэгт заасныг баримталсан бол Давж заалдах шатны шүүх Иргэний хуулийн 493 дугаар зүйлийн 493.1 дэх хэсэгт заасан **үндэслэл үүсээгүй** гэж үзсэн ба Хяналтын шатны шүүх “Хариуцагч гэрээний үүргээ биелүүлээгүйгээс нэхэмжлэгч гэрээнээс татгалзаж, орон сууцаа буцаан шилжүүлж авсан нь гэрээг хүчин төгөлдөр бус болсон, эсхүл зохигчийн хооронд үүрэг үүсээгүй гэж үзэх үндэслэл болохгүй бөгөөд Иргэний хуулийн 205 дугаар зүйлийн 205.1-д зааснаар буюу гэрээнээс татгалзсаны үр дагавар юм. Иймд хариуцагчийг орон сууцанд хууль бусаар сууж **үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй болно**” гэжээ.

Шүүхийн шийдвэр 2: “Х” ХК нь “Б” ХХК-д холбогдуулан орон сууцны ашиглалтын төлбөрийн алдангид үндэслэлгүйгээр төлсөн 3,646,771 төгрөг, харуул хамгаалалтын төлбөрт илүү төлсөн 425,173 төгрөг, нийт 4,071,944 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч, маргажээ. Анхан болон Давж заалдах шатны шүүх талуудын хооронд **үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн** эрх зүйн харилцаа үүссэн хэмээж үзэж шийдвэрийн үндэслэх хэсэгт Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг баримталсан бол Хяналтын шатны шүүх талуудын хооронд Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасан **үндэслэл тогтоогдоогүй** гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн.

Шүүхийн шийдвэр 3: Нэхэмжлэгч А.М, Г.Д нар нь Н.Өт холбогдуулан хүчин төгөлдөр бус хэлцлийн үр дагаварт олох байсан орлого 28,626,040 төгрөг, орон сууц ашиглалтын зардал, эд зүйлийн засаж сайжруулсны төлбөр 1,571,002 төгрөг нийт 30,197,024 төгрөг гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлага, хариуцагч Н.Ө нь А.М, Г.Д нарт холбогдуулан хохирол 20,000,000 төгрөг гаргуулах тухай сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлага гаргажээ. Анхан шатны шүүх талуудын хооронд **хүчин төгөлдөр гэрээний үүргийн харилцаа үүссэн** хэмээн үзэж Иргэний хуулийн 243 дугаар зүйлийн 243.1.1, 227 дугаар зүйлийн 227.1, 227.2 дахь хэсэгт заасныг баримталсан бол Давж заалдах шатны шүүх талуудын хооронд байгуулсан орон сууц худалдах-худалдан авах гэрээг дүгнээгүй ба хэрэгт хамааралгүй Н.Ө болон М.З нарын хооронд байгуулсан **зээлийн гэрээг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэн**, түүнээс үүдэлтэй хохирлын тухай асуудлыг

Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 493 дугаар зүйлийн 493.1-т заасныг баримтлан шийдвэрлэсэн. Хяналтын шатны шүүх “давж заалдах шатны шүүх хүчин төгөлдөр ба хүчин төгөлдөр бус харилцаа, тэдгээрийн хууль зүйн нөлөөллийг ялгаж чадаагүйгээс нэхэмжлэлийн шаардлагын үндэслэл болох **суурь хэлцлийн талаар алдаатай дүгнэж, нэхэмжлэгчийн шаардах эрхийг Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар тодорхойлсныг залруулах нь зүйтэй**” хэмээн дүгнэжээ.

Явцын дүгнэлт:

Шүүхийн шийдвэрүүдээс дүгнэхэд, анхан болон давж заалдах шатны шүүх талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг буруу дүгнэсэн, ач холбогдол бүхий нөхцөл байдал, үйл баримтыг тодруулалгүйгээр хуулийг зөрүүтэй хэрэглэсэн тохиолдол олон байна. Жишээ нь⁵, Анхан шатны шүүх Иргэний хуулийн 495.1-ийг, Давж заалдах шатны шүүх 492.1.1-ийг тус тус баримтлан нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хангасан бол Улсын дээд шүүх талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг хүчин төгөлдөр гэрээнээс үүдэлтэй гэж үзэн маргааныг шийдвэрлэсэн. Ийнхүү 3 шатны шүүх талуудын хооронд үүссэн эрх зүйн харилцааг ялгаатай дүгнэж байгаа нь хуульч, шүүгчид үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалтыг зөв тайлбарлан хэрэглэх практик тогтоогүй, түүнчлэн хуулийн зохицуулалт нь үндэслэлгүй хөрөнгө гэдгийг тодорхойлохоос илүүтэй үндэслэлгүй хөрөнгөжсөнөөс үүсэх үүргийн онцлог төрлүүд буюу үндэслэлгүй хөрөнгө олж авсан этгээдийн эсрэг нэхэмжлэл гаргаж болох тохиолдлуудыг тодорхойлсонд байна.

Иймд Монгол Улсын Иргэний хуулийн 51 дүгээр бүлгийн гуравдугаар дэд бүлэг (492-496 дугаар зүйл) болох үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалтуудыг зөв тайлбарлан хэрэглэх практик хуульчдын дунд бүрэн төлөвшөөгүй учир үүнд нарийвчилсан нэмэлт тайлбарыг Улсын дээд шүүхээс гаргах шаардлагатай байна.

3.2 Зохицуулалтын зорилго, хэрэглэгдэх хүрээ

“Үндэслэлгүй хөрөнгөжих” талаар Иргэний хуулиас гадна Эрүүгийн хуульд мөн зохицуулсан. Иргэний хуульд заасан “үндэслэлгүй хөрөнгөжих” зохицуулалтын зорилго, зарчмыг тодорхойлохын өмнө Эрүүгийн хуулийн тус зохицуулалттай адил төстэй болон ялгаатай шинжүүдийг авч үзэх нь “үндэслэлгүй хөрөнгө” гэсэн ерөнхий ойлголтыг томьёолоход болон уг зохицуулалтын хамрах хүрээг тогтооход “ач холбогдолтой байх тул Хүснэгт.2-д харьцуулалт хийв.”⁶

Хүснэгт 2. Иргэний болон Эрүүгийн хуульд заасан холбогдох зохицуулалтын харьцуулалт

Эрүүгийн хууль дахь үндэслэлгүй хөрөнгөжилтийн талаар	Иргэний хууль дахь үндэслэлгүй хөрөнгөжилтийн талаар

⁵ Улсын дээд шүүхийн тогтоол, Дугаар 001/ХТ2024/00040, 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн, Холбоос: https://shuukh.mn/single_case/10438?daterange=2024-01-01%20-%202024-09-16&id=3&court_cat=1&bb=1

⁶ Базелийн засаглалын хүрээлэн, Үндэслэлгүй хөрөнгөжилт: Тайлбарлагдаагүй хөрөнгө чинээг зохицуулах хууль тогтоомж боловсруулагчид зориулсан гарын авлага, 2021.

Төстэй шинж	
Хууль ёсны орлогоор нь баталгаажиг зөвтгөгдөөгүй хөрөнгө чинээ эзэмшиж үр шимийг хүртэж буй этгээдэд хамаарна.	Хууль ёсны орлогоор нь баталгаажиг зөвтгөгдөөгүй хөрөнгө чинээ эзэмшиж үр шимийг хүртэж буй этгээдэд хамаарна.
Ялгаатай шинж	
Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн болон үндэсний ашиг сонирхол, Үндсэн хуулийн байгуулал, үндэсний болон хүн төрөлхтний аюулгүй байдлыг гэмт халдлагаас хамгаалах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхэд оршино.	Эрх зүйн этгээдийн хооронд үүсэх эдийн болон эдийн бус баялагтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.
Эрүүгийн хэрэг яллах ажиллагаагаар тодорхойлогдож, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмын дагуу хэрэгжинэ.	Нэхэмжлэлийг хэлэлцэх хэлбэрээр илэрч, иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмын дагуу хэрэгжинэ.
Эрүүгийн ял шийтгэл оногдуулна (хорих, торгох, хөрөнгө хураах)	Гэрээний дагуу үүсэх үүргийн харилцааг мөнгөн дүнгээр хариуцна.
Субъект	
Нийтийн албан тушаалтан	Хэн нэгэн этгээдэд хөрөнгө шилжүүлсэн этгээд

Иргэний хууль болон Эрүүгийн хууль дахь үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихийн ялгаа нь тус хуулиудын зорилгоос эхлэлтэй юм. Эрүүгийн хуулийн зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн болон үндэсний ашиг сонирхол, Үндсэн хуулийн байгуулал, үндэсний болон хүн төрөлхтний аюулгүй байдлыг гэмт халдлагаас хамгаалах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхэд оршдог. Гэтэл иргэний хуулиар иргэн, хуулийн этгээдийн хоорондын эдийн болон эдийн бус баялагтай холбоотой харилцааг зохицуулдаг. Үүнээс үзвэл, эрүүгийн хуулийн үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалт нь илүүтэй тухайн төрийн байгууллагын нийтийн албан тушаалтан хууль бус аргаар хөрөнгө олж авсан үйлдлийг шийтгэхэд чиглэдэг.

Тодруулбал, Эрүүгийн хуулийн 22.10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт үндэслэлгүй хөрөнгөжих гэмт хэргийн гипотезийг “Нийтийн албан тушаалтны хөрөнгө, орлого их хэмжээгээр нэмэгдсэн нь үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол ...” гэж заасан. Энэхүү гэмт хэрэг нь Эрүүгийн хуулийн 22 дугаар бүлэг буюу Авлигын гэмт хэрэгт хамаарахыг харгалзаж үзэхээс гадна жил бүр хөрөнгө орлогын мэдүүлэг гаргах үүрэг бүхий нийтийн албан тушаалтан субъект нь байдаг онцлогтой. Нийтийн албан тушаалтны хууль бус орлогын цаана буй үйлдэл, эс үйлдэхгүйг нотолж чадахгүй боловч хууль бус орлого олох гэмт явдлыг таслан зогсоох эрүүгийн эрх зүйн энэхүү хэм хэмжээ нь Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцод тусгагдсан. Манай улс 2005 онд уг гэрээнд нэгдэж, олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж “нийтийн албан тушаалтан өөрийн хөрөнгө, орлого их хэмжээгээр нэмэгдсэн нь хууль ёсны болохыг үндэслэлтэй тайлбарлаж чадаагүй” тохиолдлыг гэмт хэрэгт тооцож 2012 онд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 27.01 дүгээр зүйлд анх хуульчлан тодорхойлж, 2015 оны Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 22.10 дугаар зүйлээр үргэлжлүүлэн тусгасан.

Эрүүгийн хуулийн дагуу үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн гэдэгт нийтийн албан тушаалтны хөрөнгө, орлогын мэдүүлгээ үндэслэл бүхий тайлагнаж чадаагүй буюу хууль

ёсны дагуу олсон болох нь баримтаар тогтоогдохгүй байх явдлыг ойлгож байна. Тиймээс энэхүү зохицуулалт нь Иргэний хуульд заасны дагуу үүргийн хэлцэл дуусгавар болсон, хүчин төгөлдөр бус болсны улмаас үндэслэлгүйгээр бусдад шилжүүлсэн эд хөрөнгөө буцаан шаардахаас зорилго, субъект болон эрх зүйн үр дагавраараа ялгаатай болно.

Иргэний хууль дахь үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих зохицуулалтын хувьд, эзний зөвшөөрөлгүйгээр, хууль бусаар олж авсан хөрөнгийг буцааж эзэнд нь олгох зорилготой бөгөөд Ромын эрх зүйн **“condictio”** хэмээх ойлголтоос үүдэлтэй. Энэхүү ойлголтын дагуу аливаа хөрөнгийн эрх зөвхөн түүний эзний зөвшөөрлийн үндсэн дээр л бусдад шилжинэ. Хэрэв дээрх шаардлагыг хангаагүй бол тус хэлцэл нь эрх зүйн үндэслэлгүй болох тул хөрөнгийг эзэнд нь буцаан олгох үүргийг хэлцлийн нөгөө талд хүлээлгэдэг. Энэхүү зарчмын үзэл баримтлалыг өнөө үед дэлхийн дийлэнх улс орон иргэний хуульд тусгаад байгаа бөгөөд эрх зүйн шинжлэх ухаанд **“condictio”** хэмээн тэмдэглэгдсээр байна.⁷

Үндэслэлгүй хөрөнгөжих зохицуулалтыг хөрөнгө шилжүүлсэн үндэслэлээр нь хөрөнгийн эзэн бусдын өмнө хүлээсэн үүргээ гүйцэтгэх зорилгоор шилжүүлсэн болон өөр этгээд хөрөнгийг бусад байдлаар олж авсан тохиолдол хэмээн хоёр ангилж болно. Ромын эрх зүйд эхнийхийг **“condictio indebiti”**, сүүлчийнхийг **“condictio ob rem”** хэмээн нэрлэж байжээ. Эхний тохиолдолд суурь хэлцэл нь хүчингүй байх нөхцөлд хөрөнгийг буцааж олгох тухай бол хоёр дахь тохиолдолд суурь хэлцэл байхгүй тохиолдлыг хамардаг. Тухайлбал, Иргэний хуулийн 492.1-д **“Бусдын өмнө хүлээсэн үүргээ гүйцэтгэхээр** хэн нэгэн этгээдэд хөрөнгө шилжүүлсэн этгээд уг зүйлийг олж авсан этгээдээс дээрх хөрөнгөө дараах тохиолдолд буцаан шаардах эрхтэй” гэж заасан. Энэ нь бусдын өмнө үүрэг хүлээсэн гэж итгэсэн итгэлийн үндсэн дээр хөрөнгийн шилжүүлэг хийгдсэн тухай тул **“condictio indebiti”** ангилалд хамаарахаар байна. Харин Иргэний хуулийн 495.1, 496.1, 496.2 дахь заалтууд нь эзний зөвшөөрөлгүйгээр хөрөнгийг олж авсан эсхүл эзэн этгээд өөрөө сайн дураар буюу андуурч хөрөнгийн шилжүүлэг хийсэн байх урьдчилсан нөхцөлтэй тул **“condictio ob rem”** ангилалд хамаарна.

Дээрх үндэслэлгүй хөрөнгөжих зохицуулалтын урьдчилсан нөхцөл нь ангилал тус бүрийн хувьд ялгаатай байна. Гэхдээ аль ч тохиолдолд шаардагдах урьдчилсан нөхцөл нь 1) эзэн хөрөнгөө шилжүүлсэн байх; 2) хөрөнгө нь бусад этгээдийн өмчлөлд шилжсэн байх; 3) үндэслэлгүйгээр хөрөнгийн шилжүүлэг хийсэн байх нөхцөлүүд болно. Хөрөнгийн шилжүүлэг үндэслэлгүй байх гэдэг нь гэрээний харилцаа үүсээгүй, дуусгавар болсон, хожим хүчин төгөлдөр бус болсон нөхцөлүүд байна. Эдгээр нөхцөлөөс гадна Иргэний хуулийн 492.1, 495.1, 496.1, 496.2 гэх мэт шаардлагын алианаар нь шаардаж байгаагаас шалтгаалан нэмэлт урьдчилсан нөхцөл тавигдаж болно.

Үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой шаардлагын дагуу буцаан шаардах эд зүйл нь шилжүүлэн өгсөн эд хөрөнгөөр хязгаарлагдахгүй. Иргэний хуулийн 493.1-д буцаан шаардах шаардлагад хамаарах зүйлсийг нэрлэн заасан. Үүнд, өөр этгээдэд шилжүүлсэн хөрөнгө, түүнээс олсон орлого, үр шим, түүнчлэн тухайн хөрөнгийг эвдсэн, устгасан, гэмтээсэн буюу хураалгасан бол нөхөн төлбөрт авах бүх зүйл хамаардаг. Тухайлбал, үл хөдлөх эд хөрөнгийг шилжүүлсэн үүргийн хэлцэл нь хүчин төгөлдөр бус болсон тохиолдолд түүнийг ашигласны улмаас бий болох эдийн засгийн давуу байдал

---

⁷ Б.Буянхишиг, Иргэний эрх зүйн удиртгал, УБ. 2014 он 117 дах тал

нь үндэслэлгүй хөрөнгөжсөнд хамаарна. Өөрөөр хэлбэл, үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн болохыг тогтоох үндсэн шалгуур нь хөрөнгийн эзний эдийн засгийн байдал доройтсон байх ба хөрөнгө олж авсан этгээдийн эдийн засгийн байдал дээшилсэн, нэмэгдсэн байх шаардлагатай. Эдгээр хөрөнгийн байдал доройтсон болон дээшилсэн нөхцөл хоорондоо шууд шалтгаант холбоотой байна.

Судлаачид үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэж болох тохиолдлуудыг дор дурдсан 4 ангилал буюу хэлбэрт оруулсан байдаг. Үүнд⁸:

1. Нэхэмжлэгч нь хариуцагчид хууль зүйн үндэслэлгүйгээр үүрэг гүйцэтгэсэн бөгөөд нэхэмжлэгчийн хүсэж байсан зорилго биелээгүй;
2. Нэхэмжлэгчийн өмчид хариуцагч хууль бусаар халдсан;
3. Нэхэмжлэгч нь хариуцагчийн эд хөрөнгийн байдлыг сайжруулсан зардал гаргасан;
4. Нэхэмжлэгч нь бусдын өрийг төлсний улмаас хариуцагч хөрөнгөжсөн.

Манай Иргэний хуулийн 492.1-д “Нэхэмжлэгч нь хариуцагчид хууль зүйн үндэслэлгүйгээр үүрэг гүйцэтгэсэн бөгөөд нэхэмжлэгчийн хүсэж байсан зорилго биелээгүй”, 495.1-д “Нэхэмжлэгчийн өмчид хариуцагч хууль бусаар халдсан”, 496.1, 496.2-д “Нэхэмжлэгч нь бусдын өрийг төлсний улмаас хариуцагч хөрөнгөжсөн” гэх агуулгууд тус тус тусгагдсан байна. Харин хариуцагчийн эд хөрөнгийн байдлыг сайжруулсан зардал гаргасан тохиолдолд Иргэний хуулийн 493.5-д заасны дагуу шаардах эрхээ хэрэгжүүлж болохоор байна.

Харьцуулсан судалгаа

Өмнөх хэсэгт Иргэний хуулийн 492,495,496 дугаар зүйлүүдийг шүүхийн практикт харилцан адилгүй тайлбарлан хэрэглэж байгаа талаар дурдсан. Харин тус хуулийн зохицуулалт нь зорилгодоо нийцэж буй эсэхийг тогтоохын тулд тус зохицуулалтын хэрэглээ болон зохих ёсоор зохицуулагдсан эсэхийг авч үзэх шаардлагатай. Иймээс иргэнлэг эрх зүйн системтэй зарим улс орнуудын холбогдох хууль тогтоомжид үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой зохицуулалтыг хэрхэн тусгасан талаар авч үзлээ.

Хүснэгт 3. Улсуудын харьцуулалт

Улс	Иргэний хуулийн үндэслэлгүй хөрөнгөжилтийн талаарх зохицуулалт	Зорилго
Холбооны Бүгд Найрамдах Улс	Тус улсын Иргэний хуулийн 812.1 дэх хэсэгт “Хуулиар зөвтгөх үндэслэлгүйгээр бусад этгээдээс, түүний зардлаар ямар нэгэн зүйлийг шилжүүлэн эсхүл өөр бусад аргаар авсан бол буцаан өгөх үүрэгтэй. Энэхүү үүрэг нь хэлцлээр хөрөнгөө шилжүүлсэн зорилго нь биелээгүй,	Уг заалтын хүрээнд үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөнөөс үүрэг үүсэх үндэслэлийг “хөрөнгө шилжүүлсэн”, эсхүл “бусад аргаар” гэж хоёр ангилжээ. Хөрөнгө шилжүүлсний улмаас үүрэг үүсэх үндэслэл буюу “Leistungskonditionen” нь аливаа этгээд хөрөнгөө бусдад сайн дураар шилжүүлсэн бөгөөд энэ нь хууль зүйн

⁸ Мөн тэнд.

	эсхүл хууль зүйн үндэслэлгүй болсон тохиолдолд мөн үүснэ.” ⁹	үндэслэлгүй гэсэн шалтгаанаар буцаан авахыг хүсэж байгаа тохиолдолд хэрэглэдэг. Энэхүү үндэслэлд хамаарах шаардлагын хүрээг өргөн байдлаар тодорхойлдог. Тухайлбал, мөнгө, эд зүйлээс гадна, эрх, эзэмшлээ шилжүүлсэн эсхүл өрийн бичиг, үнэт цаасаар гэрчлэгдэх эрхийг буцаах, түүнчлэн хариуцлагын хувьд хөлс төлж авах ёстой байсан үйлчилгээг үнэ төлбөргүй авсан тохиолдлыг ч мөн адил хамардаг. “Leistung” буюу шилжүүлсэн гэдэгт гуравдагч этгээдийн өмнө хүлээсэн үүргээсээ бусдын зардлаар чөлөөлөгдсөн явдлыг хамруулан ойлгодог болно. Харин дурдсан “хөрөнгө шилжсэн” гэж тооцож болохгүй бусад нөхцөл байдлуудыг хамрах үүднээс бусад аргаар гэж оруулснаар тодорхой тохиолдлоор хязгаарлахгүй, үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн гэж үзэж болох бусад тохиолдлуудад энэхүү зохицуулалтыг хэрэглэх боломжийг нээлттэй үлдээсэн юм. ¹⁰
Бүгд Найрамдах Франц улс	Тус улсын Иргэний хуулийн 1371 дүгээр зүйлд “Хагас гэрээ гэдэг нь хүний сайн дурын үндсэн дээр хийсэн үйлдэл бөгөөд үүний үр дүнд гуравдагч этгээдийн өмнө хүлээсэн үүрэг, заримдаа хоёр талын харилцан үүрэг хариуцлага үүсдэг.” ¹¹	Франц улсын Иргэний хуульд үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөний улмаас үүрэг үүсэх тухай ерөнхий заалт байхгүй бөгөөд 1371 дүгээр зүйлд буюу бараг гэрээ, эсхүл гэрээтэй адилтгах гэсэн зохицуулалтад илүү хамааралтай байдаг. Үндэслэлгүйгээр бусдад шилжүүлсэн зүйлийг буцаан шаардах шаардлага гаргахдаа үүргийн гүйцэтгэлийн тухай заалт болох 1376 дугаар зүйлийн “өртэй гэж андуурч төлсөн төлбөрийг буцаах” тухай заалтыг мөн хэрэглэх боломжтой гэж үздэг. Ийнхүү шаардлага гаргахад “төлбөр хийгдсэн” буюу “мөнгө, хөрөнгө шилжсэн байх”/ үүнд үйлчилгээ үзүүлснийг оруулдаггүй/, ийнхүү шилжүүлэх үед өр

⁹ Civil Code of Germany, Unjust enrichment, Section 812, Claim to surrender

(1) A person who obtains something as a result of the performance of another person or otherwise at that person's expense without legal grounds for doing so is under a duty to surrender to that person what has been obtained. This duty also exists if the legal grounds later cease to exist or if the result intended to be achieved by an act of performance in accordance with the substance of the legal transaction does not materialise.

¹⁰ Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017), 8 дахь тал.

¹¹ Civil code of France, Chapter I Of Quasi-Contracts, Art.1371 Quasi-contracts are purely voluntary acts of man, from which there results some undertaking towards a third party, and sometimes a reciprocal undertaking of both parties.

		төлбөрийн үүрэг байгаагүй, эсхүл байгаа гэж андуурснаа нотлох ёстой. Дээрхээс гадна Францийн шүүхийн практикт нэхэмжлэгч нь “ядуурсан”, нөгөө талд хариуцагч нь “хөрөнгөжсөн” байх нөхцөлийг тавьдаг байна. ¹²
Япон улс	Японы иргэний хуулийн 703 дугаар зүйлд “Бусдын эд хөрөнгө, хөдөлмөрөөс хууль ёсны шалтгаангүйгээр ашиг хүртэж, улмаар бусдад хохирол учруулсан этгээд ашиг хүртэх хэмжээгээрээ тухайн тэтгэмжийг буцаан олгох үүрэг хүлээнэ.” Мөн хуулийн 704 дугаар зүйлд “Тухайн этгээд санаатайгаар ашиг хүртэх зорилготойгоор авсан тэтгэмжийг хүүгийн хамт буцааж өгөх ёстой. Ийм тохиолдолд ямар нэгэн хохирол хэвээр байвал ашиг хүртэгч хохирлыг нөхөн төлөх үүрэгтэй.” ¹³	Японы Иргэний хуулийн 703 дугаар зүйлд 1) бусад этгээдээс ашиг орлого (үр шим хүртсэн байх), 2) бусдаар зардлаар (бусад этгээдийн алдагдал учруулсан байх), 3) дээрх ашиг орлого, зардлын хооронд холбоо байх (шалтгаант холбоо), 4) хуульд заасан үндэслэл байхгүй байх гэсэн дөрвөн гол нөхцөл бүрдсэн тохиолдолд үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөнөөс үүрэг үүсдэг байна. Ашиг орлого гэдэгт биет байдлаар хөрөнгө шилжсэн байдлаас авхуулаад, үнэ цэнийг зөрүүг тооцох боломжтой байдаг бол алдагдал гэдэгт нөгөө талын ашиг олсноос болж тухайн талаас гарсан зардлыг ойлгодог байна. ¹⁴

Дээрхээс үзвэл, улс орнуудын хууль тогтоомжид үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжихтэй холбоотой үүсэх үүргийн төрлүүд, “ерөнхий” гэж хэлж болох заалтыг хуульдаа тусгасан байна. Монгол улсын иргэний хуульд ХБНГУ-ын Иргэний хууль тогтоомжид заасантай адил үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой “ерөнхий” шаардах эрхийн зохицуулалт байхгүй боловч үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой үүсэх үүргийн төрлүүдийг бүхэлд нь хуульд нарийвчлан тусгасан гэж үзэж болохоор байна. Тиймээс зохицуулалт нь зорилгодоо хүрэх боломжтой байдлаар хуульчлагдсан, харилцааг бүхэлд нь зохицуулах боломжтой байна гэж үзлээ.

¹² Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017), 9 дэх тал.

¹³ Civil code of Japan, Chapter 4 Unjust Enrichment, Article 703, A person who has benefited (hereinafter in this Chapter referred to as "beneficiary") from the property or labor of others without legal cause and has thereby caused loss to others shall assume an obligation to return that benefit, to the extent the benefit exists.

¹⁴ Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017), 10 дахь тал.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Иргэний хуулийн 492-496 дугаар зүйлийн хэрэгжилтийг судалж, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу үнэлгээ хийв.

Энэхүү судалгааны хүрээнд, “Үндэслэлгүй хөрөнгөжих” эрх зүйн зохицуулалтыг хэрэглэх тохиолдол, зохицуулалтыг хэрэглэж буй шүүхийн практик гэсэн асуудлыг хөндлөө. Үнэлэх үе шатанд судалсан үр дүнд тулгуурлан дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг боловсруулав. Үүнд:

Иргэний хуулийн 492.1-д “Нэхэмжлэгч нь хариуцагчид хууль зүйн үндэслэлгүйгээр үүрэг гүйцэтгэсэн бөгөөд нэхэмжлэгчийн хүсэж байсан зорилго биелээгүй”, 495.1-д “Нэхэмжлэгчийн өмчид хариуцагч хууль бусаар халдсан”, 496.1, 496.2-д “Нэхэмжлэгч нь бусдын өрийг төлсний улмаас хариуцагч хөрөнгөжсөн” түүнчлэн хариуцагчийн эд хөрөнгийн байдлыг сайжруулсан зардал гаргасан тохиолдолд 493.5-д заасны дагуу үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн этгээдээс буцаан шаардах эрхтэй байхаар зохицуулсан. Судалгааны хүрээнд, дээрх зохицуулалтай холбоотой Улсын дээд шүүхийн 18 шийдвэрт дүн шинжилгээ хийхэд практикт шат, шатны шүүхүүд “үндэслэлгүй хөрөнгөжих”-тэй холбоотой зохицуулалтуудыг өөрөөр тайлбарлан, маргааныг ялгаатай шийдвэрлэх явдал түгээмэл байгаа нь тогтоогдсон.

Судлаачдын зүгээс, хуулийн зохицуулалтад үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой үүсэх үүргийн онцлог төрлүүд болон хөрөнгөө буцаан шаардаж болохгүй нөхцөлүүд тусгагдсан нь холбогдох эрх зүйн маргааныг шийдвэрлэх бүрэн боломжтой гэж дүгнэсэн ба практикт үүсэж буй асуудал нь хуулийн зохицуулалтаас илүү дараах шалтгаантай холбоотой байна гэж дүгнэлээ. Үүнд:

- a. **“Үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн” гэх нөхцөлийг тодорхойлох:** Шүүгч хэргийн үйл баримтыг үнэлэхдээ “үндэслэлгүй хөрөнгө” цаг хугацааны хувьд хэзээ бий болсон бэ? гэдгийг тогтоох нь маргаан бүхий хөрөнгө гэрээнээс, гэм хор учруулснаас эсхүл үндэслэлгүй хөрөнгөжсөнөөс үүссэн эсэхийг тогтооход нэн чухал ач холбогдолтой байна. Жишээлбэл, УДШ-ээс Анхан болон Давж заалдах шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулахдаа, “маргааны зүйл нь зээлийн гэрээ байгуулагдахаас өмнөх үйл баримтад хамааралтайгаар үүссэн үүрэг, түүнээс улбаатай нэгэнт хүлээн зөвшөөрч гүйцэтгэсэн үүргийг буцаах тухай асуудал байгаа тул зээлийн гэрээг хүчин төгөлдөр бус хэлцэл гэж тогтоосон шийдвэр бус, үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн эсэх эрх зүйн асуудлыг 2 шатны шүүх анхаараагүй.” гэжээ. Иймд, хөрөнгө бий болсон цаг хугацааг тогтоох нь уг маргааныг гэрээний, гэм хорын эсхүл үндэслэлгүй хөрөнгөжсөнтэй холбогдох эсэхийг тогтоох урьдчилсан шалгуур болохоор байна.
- b. **Хөрөнгийн үндэслэлгүй байдлыг тогтоох:** Маргаан бүхий хөрөнгө нь хууль эсхүл гэрээнд заасны дагуу үүссэн эсэх түүнчлэн нэхэмжлэгчид байх ёстой буюу түүний хүч хөдөлмөрийн үр дүнд бий болсон хөрөнгө эсэх гэдгийг нарийвчлан тогтоох шаардлагатай. “Үндэслэлгүй хөрөнгө” гэх ойлголтод мөнгө, эд зүйлээс гадна тодорхой эрх шилжүүлсэн эсхүл үнэ төлбөртэй үйлчилгээ үзүүлсэн зэрэг тохиолдлууд хамаарах тул хариуцагч тодорхой үр шимийг хүртсэнээр нэхэмжлэгчид зохих хөлсийг төлөх үүрэг үүссэн эсэхийг

шалгах нь зүйтэй байна. Түүнчлэн энэ хэсэгт талуудын итгэл үнэмшлийг харгалзан үзэх буюу тухайн хөрөнгө, түүнээс үр шим хүртсэн үйл явдал нь “хууль ёсны /зүй ёсны” гэж ойлгогдохуйц нөхцөл үүссэн эсэхийг харгалзаж үзэх нь тухайн хөрөнгө үндэслэлтэй эсхүл үндэслэлгүй гэдгийг тогтооход нөлөөтэй байна.

- с. **Хөрөнгө, түүнээс олсон орлого, үр шимийг тодорхойлох:** Хэргийн үйл баримтад тулгуурлан тодорхойлох шаардлагатай хэд, хэдэн нөхцөлүүд практикт үүсдэг байна. Тухайлбал хариуцагчийн хөрөнгөжсөн байдал болон нэхэмжлэгчийн хохирол хоорондын шалтгаант холбоог тогтоох, хариуцагчийн олсон олсон орлого, үр шим нь нэхэмжлэгчийн хөрөнгөөс шууд эсхүл шууд бус хамааралтай эсэхийг тогтоох, үндэслэлгүй хөрөнгөөс олсон орлого, үр шимийг тодорхойлох, дөрөвдүгээрт, гуравдагч этгээдийн хүсэл зоригоос үл хамааран нэхэмжлэгчийн хөрөнгийн нөлөөллөөр гуравдагч этгээдэд бий болсон үр шимийг тогтоох зэрэг болно. Үндэслэлгүй хөрөнгөжихтэй холбоотой хуулийн зохицуулалт нь өргөн хүрээний агуулгатай байх тул зайлшгүй шалгавал зохих нөхцөл, шалгууруудыг хэргийн үйл баримтад тулгуурлан тогтоох хэрэгцээ байна.

НОМ ЗҮЙ

Монгол хэл дээрх:

Нэг. Хууль тогтоомж

7. Монгол Улсын Иргэний хууль, 2002 он.

Хоёр. Ном, өгүүлэл, судалгааны тайлан

8. Б.Буянхишиг, Үүргийн эрх зүй- Ерөнхий анги, 1 дэх хэвлэл, УБ., 2013 он.
9. Б.Буянхишиг, Иргэний эрх зүйн удиртгал, УБ., 2014 он
10. Б.Буянхишиг, Үүргийн эрх зүй- Ерөнхий анги, 2 дахь хэвлэл, УБ., 2017 он.
11. Базелийн Засаглалын хүрээлэн, Эндрью Дорнбьерер, Үндэслэлгүй хөрөнгөжилт: Тайлбарлагдаагүй хөрөнгө чинээг зохицуулах хууль тогтоомж боловсруулагчдад зориулсан гарын авлага, 2021 он.
12. Ж.Оюунтунгалаг, “Бусдын зардлаар хөрөнгөжсөнтэй холбоотой үүрэг”, Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2017)

Гадаад хэл дээрх:

Гурав. Цахим эх сурвалж

10. Civil Code of Germany, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb.
11. Civil Code of Japan, <https://www.moj.go.jp/content/000056024.pdf>
12. Civil Code of France, <https://www.fd.ulisboa.pt/wp-content/uploads/2014/12/Codigo-Civil-Frances-French-Civil-Code-english-version.pdf>
13. J Neyers, M McInnes, S Pitel, Understanding Unjust Enrichment (Oxford, Hart Publishing, 2004)
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1262579
14. Unjust Enrichment: Understanding Legal Principles and Implications-
<https://thekfordgroup.com/unjust-enrichment-understanding-legal-principles-and-implications/>
15. J.Williams, The Principle of Unjust Enrichment in English and German Law, (1996), <http://www.austlii.edu.au/au/journals/OtaLawRw/1997/7.pdf>
16. Alvin W. L. An Introduction to the Law of Unjust Enrichment. (2013).
Malayan Law Journal, (2013),
https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3180&context=sol_research
17. Lin Siyi. The Goals of the Law of Unjust Enrichment in China. ProQuest Dissertations & Theses, (2019),
<https://www.proquest.com/openview/34a3fbf123d241c51784a8101487de19/1?pq-origsite=gscholar&cbl=51922&diss=y>

ХАВСРАЛТ

№	Он,сар,өдөр	Дугаар ¹⁵	Шийдвэрлэсэн байдал	Баримталсан зүйл заалт
1	2023-11-07	001/ХТ2023/00209	Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих, Хэлцэлийг хүчин төгөлдөр бусд тооцох,	Нэхэмжлэлийн шаардлага: НЗ ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй ЗТХЯ-д холбогдох эвлэрлийн гэрээ нь хууль зөрчиж хийсэн хүчин төгөлдөр бус болохыг тогтоолгож, - үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн 8,844,606,451 төгрөг, - гэрээ цуцалсны улмаас учирсан хохирол 5,991,900,328.62 төгрөг, - гүйцэтгэсэн ажлын хөлс 224,000,000 төгрөг, - гэрээг дуусгавар болгосонтой холбогдуулан олох байсан орлого 1,606,903,365 төгрөг, нийт 16,587,470,234.62 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлагатай иргэний хэрэг. АШШ: Иргэний хуулийн 343 дугаар зүйлийн 343.1, 229 дүгээр зүйлийн 229.1-д заасныг баримтлан ЗТХЯ-с 6,135,900,328.62 төгрөгийг гаргуулж, НЗ ХХК-д олгож, Иргэний хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.1.1, 58 дугаар зүйлийн 58.2.2, 58.3.3, 59 дүгээр зүйл, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 227 дугаар зүйлийн 227.1-д заасан үндэслэлгүй тул НЗ ХХК-ийн гаргасан Эвлэрлийн гэрээг хүчин төгөлдөр бус хэлцэлд тооцуулж, 10,451,569,906 төгрөгийг ЗТХЯ-с гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.1, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.2, 58.4-т зааснаар нэхэмжлэгчээс улсын тэмдэгтийн хураамжид төлсөн 25,000,000 төгрөгийг улсын орлого болгож, нэмж /27,415,799+30,837,452/ нийт 58,253,251 төгрөгийг нөхөн гаргуулж улсын орлого болгож, хариуцагчаас 30,837,452 төгрөг гаргуулж нэхэмжлэгчид олгохоор шийдвэрлэжээ. ДЗШШ: Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасан үндэслэл тогтоогдоогүй гэх үзсэн. Дүгнэвэл: 3 шатны шүүх Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасан үндэслэл тогтоогдоогүй гэж үзжээ.
2	2023-11-07	001/ХТ2023/00214	Дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаасан	Нэхэмжлэлийн шаардлага: “МНМИ” ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй “МПМГ” ХХК болон Д.Г нарт холбогдох төлбөр төлөх хэлцлийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцож, Худалдаа хөгжлийн банкны эскроу дансанд байршуулсан 100,618,094 төгрөгийг буцаан олгох, уг гэрээний дагуу үндэслэлгүйгээр шилжүүлсэн 10,000,000 төгрөгийг Д.Гоос гаргуулах тухай үндсэн

¹⁵ Шүүхийн шийдвэр тус бүрийн ДУГААР дээр дарж дэлгэрэнгүй харна уу

			шүүхийн шийдвэр 1.	нэхэмжлэлтэй, эскроу дансаар үйлчлэх гэрээний дагуу төлбөр гүйцэтгэх хүсэлтийг банкинд гаргаж өгөхийг даалгах тухай сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлагатай иргэний хэрэг. АШШ: Иргэний хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.1, 59 дүгээр зүйлийн 59.1, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг баримтлан хэлцлийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцож, сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.1, 57 дугаар зүйлийн 57.1, 60 дугаар зүйлийн 60.1 дугаар зүйлийг баримтлан нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангажээ. ДЗШШ: Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Шийдвэр, магадлалыг тус тус хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаав.
3	2023-11-07	001/хт2023/00208	3 шатны шүүх үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзсэн шүүхийн шийдвэр	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Х ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй Х ХХК дахь Банкны эрх хүлээн авагч, М-д тус тус холбогдох Үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэх 533,486.83 ам.доллар буюу 1,065,565,254.78 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлтэй иргэний хэрэг. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг үндэслэн хариуцагч Х ХХК дахь Банкны эрх хүлээн авагчаас нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангуулахаар, хариуцагч М холбогдох нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн. ДЗШШ: Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар хариуцагч Х ХХК дахь Банкны эрх хүлээн авагчаас нийт 128,720,444.43 төгрөгийг гаргуулж, нэхэмжлэгч Х ХХК-д олгож, нэхэмжлэлийн шаардлагаас үлдэх 936,844,810.35 төгрөгийг болон хариуцагч М холбогдох нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ. Дүгнэвэл: 3 шатны шүүх Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар шийдвэрлэв.
4	2023-05-30	001/ХТ2023/00100	Талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг өөр өөр тодорхойлсон шүүхийн шийдвэр 1	Нэхэмжлэлийн шаардлага: М.Н-ын нэхэмжлэлтэй Д.Э-ад холбогдох автомашины үнэ 161,000,000 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлтэй иргэний хэрэг. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1-д зааснаар нэхэмжлэгч М.Н-ын хариуцагч Д.Э-ад холбогдуулан гаргасан автомашины үнэ болох 133,247,042 төгрөгийг гаргуулах нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв.

				дзшш: Иргэний хуулийн 108 дугаар зүйлийн 108.1, 487 дугаар зүйлийн 487.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Д.Э-аас 42,273,367 төгрөг гаргуулан нэхэмжлэгч М.Н-ад олгож, нэхэмжлэлээс үлдэх 90,973,675 төгрөгийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. удш: Анхан шатны шүүх хэрэгт авагдсан баримтад хариуцагчийг үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй талаар дурдан нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн шүүхийн дүгнэлт үндэслэл бүхий болжээ гэж үзсэн. Дүгнэвэл: Нэхэмжлэгч М.Н- хариуцагч Д.Э-аас автомашины үнэ болох 133,247,042 төгрөгийг шаардах Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1-д заасан үндэслэлээ нотлоогүй учир АШШ болон УДШ нь маргааныг үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй гэж үзжээ.
5	2023-05-30	001/ХТ2023/00096	Дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаасан шүүхийн шийдвэр 2.	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Б.Эгийн нэхэмжлэлтэй Э.Уд холбогдох 3,500,000 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлтэй иргэний хэрэг. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагчаас 3,500,000 төгрөгийг гаргуулж, нэхэмжлэгч Б.Эд олгож шийдвэрлэсэн. дзшш: АШШ шийдвэрийг хүчингүй болгож, Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасан үндэслэл тогтоогдоогүй тул Э.Уд холбогдох 3,500,000 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэгч Б.Эгийн нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн. удш: “Эрх зүйн харилцааг дүгнэлгүйгээр хэрэг маргааныг шийдвэрлэсэн анхан шатны шүүхийн ажиллагаа хуульд нийцээгүй байх ба давж заалдах шатны шүүх уг алдааг залруулаагүй байна” гэсэн үндэслэлээр шийдвэр, магадлалыг тус тус хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаасан.
6	2023-04-18	001/ХТ2023/00063	3 шатны шүүх үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзсэн шүүхийн шийдвэр	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч Ш ХХК, А.Х нар нь хариуцагч О ХХК, С.Т нарт холбогдуулан гэрээнээс татгалзаж, гэрээний дагуу шилжүүлсэн орон сууцыг буцаан гаргуулах, анзын төлбөрт 109,044,000 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч нар эс зөвшөөрсөн, гуравдагч этгээд маргаан бүхий орон сууцны өмчлөгчөөр тогтоолгохоор бие даасан шаардлага гаргаж маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 232 дугаар зүйлийн 232.6 дахь хэсэгт заасныг тус тус баримтлан 4 өрөө үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөх эрхийг Ш ХХК, А.Х нарт шилжүүлэхийг хариуцагч С.Тт даалгаж, хариуцагч О ХХК-аас 109,044,000 төгрөг гаргуулах Ш ХХК-ийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн. дзшш: Шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан ч Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дүгээр зүйлийг баримталсан байна.

				УДШ: ДЗШШ-ийн магадлалыг хэрэгсэхгүй болгож, АШШ-ийн үндэслэлийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. Дүгнэвэл: 3 шатны шүүх Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар шийдвэрлэв.
7	2023-03-21	001/ХТ2023/00047	Бусад	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч “Ш” ХХК Б нараас хариуцагч Эд холбогдуулан 6,500,000 төгрөг гаргуулахаар нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч, маргажээ АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар хариуцагч Эгээс 6,500,000 төгрөгийг гаргуулан “Ш” ХХК-д олгож шийдвэрлэсэн. ДЗШШ: Шийдвэрийг бүхэлд нь хүчингүй болгож, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 117 дугаар зүйлийн 117.1-д заасныг баримтлан хэргийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ. Нэхэмжлэлийн шаардлагатай холбоотой үйл баримтын талаар зохигч 2017 онд шийдвэрлэгдсэн шүүх хуралдаанаар мэтгэлцсэн, шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон тул нэгэнт тогтоогдсон үйл баримт гэх үндэслэлээр дахин нотлохгүй гэж үзсэн давж заалдах шатны шүүхийн дүгнэлт хуулийн дээрх зохицуулалтад нийцсэн байна. УДШ: ДЗШШ-ийн магадлалыг хэвээр үлдээсэн. Нэхэмжлэлийн шаардлагатай холбоотой үйл баримтын талаар зохигч 2017 онд шийдвэрлэгдсэн шүүх хуралдаанаар мэтгэлцсэн, шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон тул нэгэнт тогтоогдсон үйл баримт гэх үндэслэлээр дахин нотлохгүй гэж үзсэн давж заалдах шатны шүүхийн дүгнэлт хуулийн дээрх зохицуулалтад нийцсэн байна гэж үзсэн.
8	2023-03-01	001/ХТ2023/00033	Талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг өөр өөр тодорхойлсон шүүхийн шийдвэр 2	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч Ч.Ө, Ч.А нь хариуцагч Х.О, Л.Б, Х.М, Ц.Бнарт холбогдуулан 8,476,210 гаргуулахаар нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч нар эс зөвшөөрч маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 497 дугаар зүйлийн 497.1, 510 дугаар зүйлийн 510.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Х.О, Л.Б нараас гэм хорын хохиролд 8,476,210 төгрөг гаргуулж, нэхэмжлэгч Ч.Өт 6,517,210 төгрөг, нэхэмжлэгч Ч.А1,959,000 төгрөгийг олгож, хариуцагч Х.М, Ц.Бнарт холбогдох нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 497 дугаар зүйлийн 497.1, 510 дугаар зүйлийн 510.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Х.О, Л.Б нараас 2,758,750 төгрөг гаргуулан нэхэмжлэгч Ч.Өт олгож, нэхэмжлэгч Ч.Ө, Ч.Аын нэхэмжлэлийн шаардлагаас үлдэх

				5,717,460 төгрөг гаргуулах хэсгийг болон хариуцагч Х.М, Ц.Бнарт холбогдох нэхэмжлэлийн шаардлагыг тус тус хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. УДШ: ДЗШШ-ийн магадлалыг хэвээр үлдээх нь зүйтэй гэж үзжээ.
9	2023-02-09	001/ХТ2023/00026	“Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн” гэх үндэслэл тогтоогдоогүй шүүхийн шийдвэр 1	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч С.О нь хариуцагч Д.Ө-г орон сууцанд хууль бусаар амьдарч үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэх үндэслэлээр 19,400,000 төгрөг гаргуулахаар нэхэмжлэл гаргасан, хариуцагч нь орон сууцанд засвар хийсэн, орон сууцны төлбөр төлсөн үндэслэлээр өөрт учирсан хохиролд 12,517,419 төгрөг гаргуулахаар сөрөг нэхэмжлэл гаргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 493 дугаар зүйлийн 493.1, 493.5 дахь хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Ө-аас 19,400,000 төгрөгийг гаргуулж нэхэмжлэгч О-т олгож, нэхэмжлэгч С.О-с 4,352,419 төгрөгийг гаргуулан хариуцагч Д.Ө-д олгож, хариуцагчийн нэхэмжлэлээс 8,165,000 төгрөгийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ. ДЗШШ: Нэхэмжлэгч “Д.Ө- нь гэр бүлийн хамт миний өмчлөлийн орон сууцанд хууль бусаар амьдраагүй бол хэн нэгэн иргэнд байраа хөлслөх байсан” гэж нэхэмжлэлийнхээ үндэслэлийг тодорхойлж байгааг Иргэний хуулийн 493 дугаар зүйлийн 493.1 дэх хэсэгт заасан “...өөр этгээдэд шилжүүлсэн хөрөнгө, түүнээс олсон орлого, үр шим, түүнчлэн тухайн хөрөнгийг эвдсэн, устгасан, гэмтээсэн буюу хураалгасан бол нөхөн төлбөрт авах бүх зүйл...” гэх ойлголтуудад хамааруулах үндэслэлгүй ба хариуцагч нь орон сууцыг хөлсөлж орлого олох зорилгоор худалдан авсан болон бусдад хөлсөлж бодитойгоор орлого олсон гэх байдал хэрэгт цугларсан нотлох баримтуудаар тогтоогдохгүй байгаа тул нэхэмжлэгчийн нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгох нь зүйтэй гэж үзжээ. УДШ: Хариуцагч гэрээний үүргээ биелүүлээгүйгээс нэхэмжлэгч гэрээнээс татгалзаж, орон сууцаа буцаан шилжүүлж авсан нь гэрээг хүчин төгөлдөр бус болсон, эсхүл зохигчийн хооронд үүрэг үүсээгүй гэж үзэх үндэслэл болохгүй бөгөөд Иргэний хуулийн 205 дугаар зүйлийн 205.1-д зааснаар буюу гэрээнээс татгалзсаны үр дагавар юм. Иймд хариуцагчийг орон сууцанд хууль бусаар сууж үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэх үндэслэлгүй болно гэжээ.
10	2024-06-25	001/ХТ2024/00162	“Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн” гэх үндэслэл тогтоогдоогүй шүүхийн шийдвэр 2	Нэхэмжлэлийн шаардлага: “Х” ХК нь “Б” ХХК-д холбогдуулан орон сууцны ашиглалтын төлбөрийн алдангид үндэслэлгүйгээр төлсөн 3,646,771 төгрөг, харуул хамгаалалтын төлбөрт илүү төлсөн 425,173 төгрөг, нийт 4,071,944 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч, маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар хариуцагч “Б” ХХК-аас орон сууцны ашиглалтын төлбөрийн алдангид төлсөн 3,646,771 төгрөгийг гаргуулж, нэхэмжлэгч “Х”

				ХК-д олгож, нэхэмжлэлийн шаардлагаас Иргэний хуулийн 147 дугаар зүйлийн 147.1-д зааснаар харуул хамгаалалтын төлбөрт илүү төлсөн 425,173 төгрөг гаргуулахыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: АШШ-ийн шийдвэрийг хэвээр үлдээв. УДШ: Анхан шатны шүүхийн шийдвэр болон давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг тус тус хүчингүй болгож, Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасан үндэслэл тогтоогдоогүй тул хариуцагч “Б” ХХК-аас 4,071,944 төгрөгийг буцаан гаргуулах тухай нэхэмжлэгч “Х” ХК-ийн нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн гомдлын зарим хэсгийг хангаж шийдвэрлэв.
11	2024-06-11	001/ХТ2024/00133	3 шатны шүүх үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзсэн шүүхийн шийдвэр	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч “М” ХХК нь хариуцагч “К” ХК-д холбогдуулан экскаваторын хохирол 678,798,000 төгрөг гаргуулахаар нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 493 дугаар зүйлийн 493.2 дахь хэсэгт зааснаар хариуцагч “К” ХК-аас 199,014,982 төгрөгийг гаргуулж нэхэмжлэгч “М” ХХК-д олгож, нэхэмжлэлээс үлдэх 479,783,018 төгрөгийн нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: АШШ-ийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Анхан шатны шүүхийн шийдвэр болон давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг тус тус хэвээр үлдээж шийдвэрлэв.
12	2024-04-23	001/ХТ2024/00081	Дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаасан шүүхийн шийдвэр 3.	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч Н хариуцагч Бт холбогдуулан 61,500,000 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч, маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг баримтлан хариуцагч Б-ээс 61,500,000 төгрөгийг гаргуулан нэхэмжлэгч Н-д олгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: АШШ-ийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцааж шийдвэрлэв. Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар нэхэмжлэлийг хангаж шийдвэрлэсэн нь учир дутагдалтай, шийдвэр хууль ёсны бөгөөд үндэслэл бүхий байх хуулийн шаардлагад нийцээгүй гэж үзжээ.
13	2024-04-02	001/ХТ2024/00066	Бусад	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч Б.Эаас хариуцагч Э.Д-д холбогдуулан гэм хорын хохиролд 19,970 стэйбл виртуал хөрөнгө буюу 68,956,410 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасныг хариуцагч эс зөвшөөрч, маргажээ.

				АШШ: Иргэний хуулийн 497 дугаар зүйлийн 497.1, 510 дугаар зүйлийн 510.1-д заасныг үндэслэн нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: АШШ-ийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. УДШ: Шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгон хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцаах нь зүйтэй гэж үзжээ. Учир нь “Нэхэмжлэгч Б.Э-ын нэхэмжлэлийн шаардлага тодорхой байх ба хариуцагч Э.Дөөс мөнгөн хөрөнгө гаргуулахаар шаардсан байна. Гэвч хариуцагчаас мөнгө гаргуулах тухай түүний шаардлагын үндэслэл тодорхойгүй буюу гэмт үйлдлийн улмаас алдагдсан боломж болох орох байсан орлогыг нэхэмжилж байгаа, эсхүл 19,970 стэйбл цахим мөнгийг өөрийн өмчлөлийн хөрөнгө гэж үзэж бусдын хууль бус эзэмшлээс шаардан гаргуулахаар нэхэмжилж байгаа алин болох нь тодорхойгүй байна. Энэ талаар зохигч хангалттай мэтгэлцээгүй, шүүх шаардлагын үндэслэлийг тодруулах, талуудыг мэтгэлцэхэд чиглүүлэх арга хэмжээ аваагүй байна.” гэж үзсэн.
14	2024-03-26	001/ХТ2024/00057	Дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхийн шийдвэр 4.	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч О нь хариуцагч Т, А нарт холбогдуулан хууль бус эзэмшлээс автомашин гаргуулах тухай нэхэмжлэл гаргасныг хариуцагч нар эс зөвшөөрч, маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1, 493 дугаар зүйлийн 493.2 дахь хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Т-өөс автомашиныг, хэрэв тухайн автомашины чанар байдлын улмаас буюу өөр шалтгаанаар буцааж өгөх боломжгүй бол үнэ 26,000,000 төгрөгийг гаргуулж нэхэмжлэгч О-д олгож, хариуцагч А-д холбогдох нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: АШШ-ийн шийдвэрийг хүчингүй болгож, Иргэний хуулийн 106 дугаар зүйлийн 106.1-д зааснаар хариуцагч А, Т нарт холбогдох Мицубиши Тритон /Mitsubishi Triton/ маркийн автомашиныг хууль бус эзэмшлээс гаргуулах тухай нэхэмжлэгч О ы нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ УДШ: Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр анхан шатны шүүхэд буцааж шийдвэрлэв. Нэхэмжлэгч болон хариуцагч нар маргааны зүйл болж буй автомашины талаар зөрүүтэй тайлбар гаргасан ч хэргийн баримтаар дээрх тайлбарын алиныг нь ч үндэслэлтэй гэж үзэх боломжгүй буюу маргааны үйл баримт бүрэн тогтоогдоогүй байхад хяналтын шатны шүүхээс хууль хэрэглээний дүгнэлт хийж, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхгүй гэжээ.
15	2024-03-19	001/ХТ2024/00052	“Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн” гэх	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч А.М, Г.Днар нь Н.Өт холбогдуулан хүчин төгөлдөр бус хэлцлийн үр дагаварт олох байсан орлого 28,626,040 төгрөг, орон сууц ашиглалтын зардал, эд

			үндэслэл тогтоогдоогүй шүүхийн шийдвэр 3	зүйлийн засаж сайжруулсны төлбөр 1,571,002 төгрөг нийт 30,197,024 төгрөг гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлага, хариуцагч Н.Ө нь А.М, Г.Днарт холбогдуулан хохирол 20,000,000 төгрөг гаргуулах тухай сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлага гаргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 243 дугаар зүйлийн 243.1.1, 227 дугаар зүйлийн 227.1, 227.2 дахь хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч Н.Ө-т холбогдох 30,197,024 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэгч Г.Д, А.М нарын үндсэн, 20,000,000 төгрөг гаргуулах тухай Н.Ө-ын сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлагыг тус тус бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1, 493 дугаар зүйлийн 493.1-т зааснаар хариуцагч Н.Ө-аас 14,782,610 төгрөг гаргуулж нэхэмжлэгч А.М, Г.Днарт олгож, нэхэмжлэлээс 15,414,414 төгрөгт тооцогдох хэсгийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. УДШ: Давж заалдах шатны шүүхийн магадлалд хууль хэрэглээний өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэв. Учир нь давж заалдах шатны шүүх хүчин төгөлдөр ба хүчин төгөлдөр бус харилцаа, тэдгээрийн хууль зүйн нөлөөллийг ялгаж чадаагүйгээс нэхэмжлэлийн шаардлагын үндэслэл болох суурь хэлцлийн талаар алдаатай дүгнэж, нэхэмжлэгчийн шаардах эрхийг Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д зааснаар тодорхойлсныг залруулах нь зүйтэй гэж үзсэн.
16	2024-03-14	001/хт2024/00048	Талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг өөр өөр тодорхойлсон шүүхийн шийдвэр 3	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч “С” ХХК нь Д.Э-т холбогдуулан гэрээний бус үүрэгт төлсөн татвар буюу газрын дуудлага худалдааны орлого 22,000,000 төгрөгийг буцаан гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг эс зөвшөөрч маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 496 дугаар зүйлийн 496.1 дэх хэсэг, 496.3.2 дахь хэсэгт зааснаар нэхэмжлэгч “С” ХХК-ийн хариуцагч Д.Э-т холбогдуулан гаргасан газрын дуудлага худалдааны орлого 22,000,000 төгрөгийг гаргуулах нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: Иргэний хуулийн 496 дугаар зүйлийн 496.1 дэх хэсэгт зааснаар хариуцагч Д.Э-ээс 22,000,000 төгрөг гаргуулж нэхэмжлэгч “С” ХХК-д олгож шийдвэрлэв. Үндэслэх хэсэгт “нэхэмжлэгч байгууллага хариуцагч Д.Э-ийн өр төлбөрийг сайн дураар төлсөн байх тул энэ хэмжээгээр хариуцагчийг үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжсөн гэж үзнэ. Иймд хариуцагч Д.Эээс 22,000,000 төгрөгийг гаргуулж нэхэмжлэгч С ХХК-д олгож шийдвэрлэх нь Иргэний хуулийн 496 дугаар зүйлийн 496.1 дэх хэсэгт заасантай нийцнэ.” гэжээ. УДШ: Давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг хүчингүй болгож, анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэв. Учир нь хариуцагчийн хөрөнгө өссөн байх хуульд заасан шаардлага, урьдчилсан нөхцөл хангагдаагүй байна гэж үзжээ.

17	2024-02-27	001/ХТ2024/00040	Талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг өөр өөр тодорхойлсон шүүхийн шийдвэр 4	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч “Н” ХХК нь “Г” ХК-д холбогдуулан Зээлийн гэрээний зээлийн хүү, нэмэгдүүлсэн хүүгийн төлбөрт үндэслэлгүйгээр төлсөн 4,031,205,689 төгрөгийг буцаан гаргуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг эс зөвшөөрч маргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 495 дугаар зүйлийн 495.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч “Г” ХК-аас 4,031,205,689 төгрөг гаргуулж, нэхэмжлэгч “Н” ХХК-д олгож шийдвэрлэв. ДЗШШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлан хариуцагч “Г” ХК-аас 4,031,205,689 төгрөг гаргуулж, нэхэмжлэгч “Н” ХХК-д олгож шийдвэрлэв. УДШ: Иргэний хуулийн 186 дугаар зүйлийн 186.1, 457 дугаар зүйлийн 457.15, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар хариуцагч “Г” ХК-аас 408,401,856 төгрөгийг гаргуулан нэхэмжлэгч “Н” ХХК-д олгож, нэхэмжлэлийн шаардлагаас үлдэх 3,622,803,833 төгрөгийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв. Үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэдэг үндэслэлийг анхан шатны шүүх талуудын хооронд ЗГ8115005858 дугаартай Зээлийн гэрээг байгуулж 8,880,000,000 төгрөгийг жилийн 18 хувийн хүүтэй, 12 сарын хугацаатай, Эргэлтийн хөрөнгийн зориулалтаар олгохоор зээлийн гэрээ байгуулсан бөгөөд энэ талаар зохигчид маргаагүй.8,880,000,000 төгрөгийг “Н” ХХК-ийн 1140000029 тоот төгрөгийн харилцах дансанд шилжүүлж, шилжүүлсэн өдрөө авлага хааж, улмаар харилцах данснаас нь 8,880,000,000 төгрөгийг зөвшөөрөлгүй татаж авах эрх үүссэн мэтээр тайлбарлаж байгаа нь үндэслэлгүй. “Н” ХХК-ийн дансан дахь мөнгөн хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр, өөрийнх нь зөвшөөрөлгүй захиран зарцуулсан байх тул Иргэний хуулийн 495 дугаар зүйлийн 495.1 дэх хэсэгт зааснаар үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн” гэсэн бол <u>давж заалдах шатны шүүх</u> “Хүү нь зээлийг ашигласан хугацааны хариу төлбөр юм. Г нь зээлийн мөнгөн хөрөнгийг ашиглах боломжоор хангаагүй атлаа “Н” ХХК-аас хүү 3,622,803,833.55 төгрөг, нэмэгдүүлсэн хүү 408,401,856 төгрөгийг төлүүлэн авсан байх тул Иргэний хуулийн 492.1.1 дэх хэсэгт зааснаар үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзнэ” гэж хуулийг зөрүүтэй хэрэглэсэн. Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1, 492.1.1, 492.1.2-т зааснаар бусдын хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр олж авсан буюу эзэмшсэнээс үүсэх үүргийн дагуу хөрөнгө олж авсан этгээд болон үүрэг гүйцэтгэгч этгээдийн хооронд үүрэг үүсээгүй, эсхүл үүрэг нь хожим дуусгавар болсон буюу хүчин төгөлдөр бус болсон, үүрэг гүйцэтгүүлэгч шаардлага гаргаж болохгүй үлэмж маргаантай тохиолдолд хөрөнгө шилжүүлсэн этгээд хөрөнгөө буцаан шаардах эрхтэй бөгөөд дээрх тохиолдолд энд заасан хөрөнгийг буцаан шаардах аль ч үндэслэл үүсээгүй байна.

				Харин Иргэний хуулийн 222 дугаар зүйлийн 222.5-д зааснаар мөнгөн төлбөрийн үүргээ хугацаанд нь гүйцэтгээгүй бол үүрэг гүйцэтгэгч хэтрүүлсэн хугацаанд тохирсон хүү төлөх үүрэгтэй байдаг тул талуудын банк, зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээдээс зээл олгох гэрээгээр тохирсон нэмэгдүүлсэн хүүгийн нөхцлийг энд заасан хэтэрсэн хугацааны хүү гэж үзэх үндэслэлгүй. Энэ үндэслэлээр нэмэгдүүлсэн хүү 408,401,856 төгрөгийн хувьд талуудын хооронд үүрэг үүсээгүй тул хариуцагчийг энэ хэмжээгээр үндэслэлгүй хөрөнгөжсөн гэж үзэж, нэхэмжлэлийн шаардлагын энэ хэсгийг хангаж, үлдэх 3,622,803,833 төгрөгт холбогдох хэсгийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэв.
18	2024-01-23	001/ХТ2024/00017	Талуудын хоорондох эрх зүйн харилцааг өөр өөр тодорхойлсон шүүхийн шийдвэр 5	Нэхэмжлэлийн шаардлага: Нэхэмжлэгч Х.О нь Ц.Э, Д.У, Ц.Б нарт холбогдуулан Х.О, Ц.Э нарын хооронд байгуулсан 2012 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 463 дугаартай зээлийн гэрээ, 2013 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр байгуулсан 808 дугаартай зээлийн гэрээ, 2014 оны 01 дүгээр сарын 28-ны өдрийн өр төлбөр барагдуулах тухай хэлцлийг тус тус хүчин төгөлдөр бусд тооцуулах, Ц.Э, Д.У нараас 2,695,874,000 төгрөгийг гаргуулах тухай үндсэн нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан ба хариуцагч эс зөвшөөрч 2014 оны 01 дүгээр сарын 28-ны өдрийн өр төлбөр барагдуулах тухай хэлцлийн дагуу Х.О-оос зээлийн төлбөр 1,770,000,000 төгрөг гаргуулах сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлага гаргажээ. АШШ: Иргэний хуулийн 218 дугаар зүйлийн 218.1, 492 дугаар зүйлийн 492.1.1-д заасныг үндэслэн нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж шийдвэрлэсэн байна. ДЗШШ: Иргэний хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.1.1., 281 дүгээр зүйлийн 281.1. дэх хэсэгт заасныг баримтлан нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн байна. УДШ: Иргэний хуулийн 492 дугаар зүйлийн 492.1.1 дэх хэсгийг баримтлан үндсэн нэхэмжлэлээс 1,600,000,000 төгрөг гаргуулах, Иргэний хуулийн 281 дүгээр зүйлийн 281.1, 282 дугаар зүйлийн 282.2, 232 дугаар зүйлийн 232.1, 232.6-д заасныг баримтлан сөрөг нэхэмжлэлээс 1,770,000,000 төгрөг гаргуулах хэсгийг тус тус хангаж, үндсэн ба сөрөг нэхэмжлэлийн үлдэх хэсгийг тус тус хэрэгсэхгүй болгон шийдвэр, магадлалд өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэв.